

DOI: 10.20535/2522-1078.2024.2(16).319279

УДК 655.4

Надходження до редакції: 28.11.2024

Прийняття до друку: 05.12.2024

Кір'як В. С.

аспірантка кафедри видавничої справи та редагування Навчально-наукового видавничо-поліграфічного інституту, КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна, valeriagerbeer@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2717-4321

Kiriak V.

postgraduate student of the Department of Publishing and Editing, Publishing and Printing Institute of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine, valeriagerbeer@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2717-4321

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ І РІЗНОВИДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВИДАВНИЧІЙ ГАЛУЗІ**THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND VARIETIES OF TRANSFORMATION IN THE PUBLISHING INDUSTRY**

Підприємницька діяльність в Україні стрімко розвивається попри повномасштабне вторгнення РФ і кризу в економіці. Підприємства поступово трансформували й адаптували свою діяльність відповідно до нових викликів, і видавничий сектор не є винятком. У статті визначено відмінність між поняттями «зміна» і «трансформація», наведено дефініцію поняття «трансформація» як базової наукової категорії. Досліджено значення трансформації в межах підприємницької діяльності. Увагу зосереджено на трансформаційних процесах у видавничій галузі, яка за Класифікатором видів економічної діяльності належить до розділу 58 секції J (Інформація та телекомунікації).

Визначено, що залежно від сутності поняття трансформацію можна розглядати за допомогою таких підходів: процесний, системний і ситуаційний; розглянуто ці підходи в межах діяльності видавництва. Зазначено, що передумовою для трансформації підприємницької діяльності є криза, викликана внутрішніми й зовнішніми факторами. Так, на видавничу галузь суттєво вплинуло повномасштабне вторгнення, що спричинило зниження фінансування книжкової справи, підвищення цін на виробництво, скорочення штату редакційно-видавничої команди й оптимізацію комунікації та виробництва.

Вказано, що для розширення можливостей можна трансформувати такі ключові елементи підприємницької діяльності: оновлення місії організації; пошук інсайтів для прийняття рішень; інтеграція; оптимізація виконання процесів; покращення технологічного забезпечення; формування кадрової інфраструктури.

Визначено основні різновиди трансформації в межах підприємницької діяльності, серед яких: організаційна, управлінська, культурна, трансформація бізнес-процесів, трансформація інформаційних і цифрових систем. Розглянуто наведені різновиди в межах діяльності сучасних видавництв, зокрема в умовах воєнного стану.

Доведено, що важливою умовою ефективності впровадження й закріплення трансформації є її реалізація на організаційному, управлінському, комунікаційному і виробничому рівнях функціонування видавництва, а також з огляду на актуальні потреби споживачів.

Ключові слова: видавництва, підприємницька діяльність, трансформація, видавнича галузь, повномасштабне вторгнення.

Entrepreneurial activity in Ukraine is developing rapidly despite the full-scale invasion of the Russian Federation and the crisis in the economy. Businesses have gradually transformed and adapted their operations to new challenges, and the publishing sector is no exception. The article defines the difference between the concepts of "change" and "transformation", gives the definition of the concept of "transformation" as a basic scientific category. Has been studied the meaning of transformation within the limits of entrepreneurial activity. Attention is focused on the transformational processes in the publishing industry, which according to the Classifier of types of economic activity belongs to chapter 58 of section J (Information and telecommunications).

It was determined that, depending on the essence of the concept, transformation can be considered using the following approaches: process, system and situational; these approaches are considered within the scope of activities of publishing houses. It is noted that the prerequisite for the transformation of entrepreneurial activity is a crisis caused by internal and external factors. Thus, the publishing industry was significantly affected by the full-scale invasion, which caused a decrease in funding for the book business, an increase in production prices, a reduction in the staff of the editorial and publishing team, and optimization of communication and production.

It is indicated that the following key elements of entrepreneurial activity can be transformed to expand opportunities: renewal of the organization's mission; search for insights for decision-making; integration; optimization of process execution; improvement of technological support; formation of personnel infrastructure.

Are defined the main types of transformation within the limits of entrepreneurial activity, including: organizational, managerial, cultural, transformation of business processes, transformation of information and digital systems. Are considered the given varieties within the scope of the activities of modern publishing houses, in particular in the conditions of martial law.

It has been proven that an important condition for the effectiveness of the implementation and consolidation of the transformation is its implementation at the organizational, managerial, communication and production levels of the publishing house's functioning, as well as taking into account the current needs of consumers.

Keywords: publishing, entrepreneurship, transformation, publishing industry, full scale invasion.

Постановка проблеми. На сьогодні українське підприємництво знає трансформації як окремих етапів продукування товарів і послуг, так і виробництва загалом. Це спричинено такими факторами, як-от: довготривалий воєнний стан, криза в економіці, зниження купівельної спроможності, виїзд фахівців різних сфер за кордон. Основні завдання та функції видавничої галузі не змінились із початком повномасштабного, проте трансформувались відповідно до нових викликів, потреб читачької аудиторії в тематичному наповненні видань, форматі споживання й комунікації. Діяльність видавництв сьогодні є одним із інструментів формування інформаційного середовища країни, збереження культурної спадщини, а також просування суспільно важливих проєктів та ініціатив. Країна-агресор здійснює постійні масовані обстріли освітніх і культурних об'єктів, зокрема бібліотек, друкарень і книгарень, що свідчить про наміри знищити осередки української мови, традицій та літературних надбань. Вивчення сутності поняття й основних напрямів трансформації видавництва є важливим для розуміння актуальних тенденцій галузі й адаптації до діяльності в умовах довготривалої війни.

Аналіз попередніх досліджень. Поняття «трансформація» активно досліджують українські й закордонні науковці, а також фахівці в різних суспільних галузях. Зміст цього поняття як базової наукової категорії вивчав науковець О. Громико. Різницю між поняттями «модернізація», «трансформація» і «глобалізація», а також вплив трансформаційних процесів на соціальні зміни досліджував Ю. Шайгородський. Трансформацію в економічному аспекті, її різновиди, вплив на систему державного управління, зокрема, в умовах воєнного стану вивчали Д. Матрунчик, І. Маркович, Є. Івченко тощо. Особливості трансформації, аспекти її впровадження в підприємницькій діяльності відповідно до змін у внутрішньому й зовнішньому середовищі аналізували К. Копішинська, А. Грабина.

Мета дослідження — визначити сутність поняття і види трансформації підприємств видавничої галузі.

Методологія наукового дослідження. Для досягнення мети дослідження було використано такі методи: спостереження й узагальнення для опрацювання теоретичних напрацювань про поняття «трансформації» у видавничій галузі як різновиду підприємницької діяльності; класифікація і аналіз для визначення основних різновидів і чинників, які впливають на процес трансформації, зокрема, у видавничому секторі.

Результати дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України негативно вплинуло на економіку країни, що спричинило зменшення фінансування всіх сфер підприємництва, скорочення робочих місць і зниження купівельної спроможності. Підприємницька діяльність зазнала змін на всіх етапах виробництва і просування готової продукції та послуг. Видавнича справа як різновид підприємницької діяльності за умов війни теж трансформувалась відповідно до нових потреб і викликів.

Поняття «трансформація» має багато визначень, адже характеризує зміни в багатьох сферах діяльності, наприклад, економіка, державне управління, лінгвістика, біологія, математика, право. Це поняття отожднюють зі «змiнами», проте, на нашу думку, процес трансформації є значно масштабнішим. П. Матюша, керівник відділу фінансових рішень та стратегічних проєктів Corteva Agriscience, теж зазначає, що «трансформація і зміни — не одне і те саме, і навіть якщо організації можуть бути успішними в окремих ініціативах із здійснення змін, та повноцінна трансформація — як безперервний і цілісний підхід до ведення бізнесу по-іншому — може зазнати стратегічної невдачі попри тактичні успіхи» [11].

Науковець Г. Поченчук наводить таке загальне визначення: «Трансформація — це зміна чого-небудь, перетворення системи різного масштабу, глибини, спрямованості, спричинені внутрішніми або зовнішніми факторами» [8, с. 124]. У контексті нашого дослідження варто розглядати трансформацію саме в розрізі підприємництва.

У підприємницькій діяльності трансформація означає процес якісного й кількісного перетворення бізнес-системи під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, спрямований на зміну цілей функціонування підприємства та перехід на новий етап розвитку [13, с. 95].

Так, на трансформацію видавничої галузі, яка за Класифікатором видів економічної діяльності [7] належить до розділу 58 секції J (Інформація та телекомунікації), зокрема це 58.1 «Видання книг, періодичних

видань та інша видавнича діяльність», 58.11 «Видання книг», суттєво вплинуло повномасштабне вторгнення.

Залежно від ключового розуміння дослідження процес трансформації розглядають за допомогою таких підходів: процесний, системний і ситуаційний [4, с. 79].

Процесний підхід визначає трансформацію як серію процесів, які взаємопов'язані між собою, реалізуються в певній послідовності та є тривалими в часі. Відповідно до системного підходу трансформація є постійним явищем і характеризується безперервною зміною форми. Ситуаційний підхід ґрунтується на кардинальній зміні ознак, структури і взаємозв'язків у визначений момент у часі [4, с. 79].

У межах видавничої діяльності ці підходи можна розглядати так:

- процесний — характеризує послідовне оновлення діяльності видавництва відповідно до змін у суспільстві та потреб читацької аудиторії (наприклад, трансформація позиціонування бренду видавництва, адаптація видавничих і договірних портфелів, створення нових каналів комунікації, розроблення сучасних форматів продуктування і просування продукції тощо);
- системний — визначає постійне налагодження і автоматизацію редакційно-видавничих процесів;
- ситуаційний — характеризує незаплановану трансформацію форм, процесів, структури, каналів комунікації, просування, продажу та інших аспектів діяльності видавництва, яка виникає внаслідок кризових явищ, наприклад, пандемії або війни.

Причиною трансформації у підприємницькій діяльності є криза або невідповідність наявної структури (виробничої, організаційної, управлінської, ресурсної тощо) якісно новим потребам споживачів і рівню продуктивності у сфері загалом. «Мінлива ситуація на ринку подеколи виводить із колії сталі бізнес-структури, які до цього працювали безвідмовно місяцями, а може навіть роками». Вторгнення РФ на територію України призвело до закриття деяких книгарень і видавництв, особливо на тимчасово окупованих і прифронтових територіях, що свідчить про неготовність підприємств до раптових кризових явищ та нестабільних умов роботи, а також недостатній рівень підтримання галузі з боку держави.

У міжнародній корпорації «Deloitte», одним із напрямів діяльності якої є консультування підприємств щодо управління стратегічними, ситуаційними та іншими ризиками, інформаційної безпеки й забезпечення

стабільності та стійкості бізнесу, виокремлюють такі можливості трансформації підприємства:

- місія — визначення цінності організації та стратегії досягнення мети;
- інсайти — пошук інформації і її аналітика, що впливає на ефективність прийняття рішень;
- інтеграція — розподіл ролей і повноважень в організації, а також формування політики, яка сприяє об'єднанню та партнерству;
- процеси — оновлення і оптимізація виконання процесів, призначених для досягнення мети;
- технології — покращення програмного забезпечення, обладнання та цифрових інструментів;
- таланти — формування кадрової інфраструктури, що дозволяє створити базу «талентів» для реалізації можливостей організації [12].

Окрім цього, виокремлюють такі різновиди трансформації підприємства: організаційна, управлінська, культурна, трансформація бізнес-процесів, трансформація інформаційних і цифрових систем [15].

Організаційна трансформація видавництва передбачає зміни в структурі, скорочення або розширення команди, оновлення посадових обов'язків задля підвищення продуктивності працівників.

Трансформація системи управління визначає пошук нових методів контролю й мотивації учасників редакційно-видавничого процесу, а також налагодження ефективної комунікації як із командою, так із зовнішніми партнерами.

Оновлення корпоративної культури є дієвим інструментом для формування нових цінностей, традицій та інновацій в межах видавництва залежно від змін у суспільстві.

Трансформація бізнес-процесів передбачає оновлення деяких елементів виробництва для підвищення якості книжкової продукції і загальної продуктивності команди попри нестабільні умови роботи, спричинені воєнним станом. Цифровізація діяльності видавництва також є необхідною для оптимізації і автоматизації редакційно-видавничих процесів, тому впровадження інформаційних технологій є важливим інструментом розвитку підприємницької діяльності.

Висновки. Підприємницька діяльність в Україні стрімко розвивається попри нестабільність економіки, створюючи здорове конкурентне середовище, робочі місця і можливості для трансформації держави. В умовах боротьби за збереження культурних цінностей і національної

ідентичності важливою є діяльність видавничого сектору. Повномасштабне вторгнення вплинуло на трансформацію багатьох процесів у сфері книжкового бізнесу. Поняття «трансформації» має багато визначень, адже охоплює всі сфери діяльності суспільства. Розуміння сутності трансформації у галузі підприємництва, вивчення її основних різновидів і способів реалізації є важливим для адаптації діяльності видавництв до нових викликів, потреб споживачів і збереження літературних надбань країни. Процес трансформації має охоплювати всі внутрішні й зовнішні елементи функціонування видавництва задля ефективного впровадження та закріплення змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановський О. Зміст трансформаційних процесів в економічних системах. Вісник Університету банківської справи. Теоретичні засади та макроекономічні аспекти розвитку фінансових систем. 2017. № 1 (28). С. 3–14.
2. Громико О. Зміст поняття „трансформація” як базової наукової категорії. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 1/2 (46/47). С. 125–131.
3. Івченко Є. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті. Ефективна економіка. 2015. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/112.pdf (дата звернення: 15.11.2024).
4. Маркович І. Розкриття сутності поняття трансформації економічного простору в системі категорій розвитку національної економіки. Економіка розвитку. 2014. № 2 (70). С. 77–81.
5. Маркович І., Струтинська І. Передумови та особливості зміни вимог до характеру ведення бізнесу в епоху цифровізації глобальної економіки. Причорноморські економічні студії. Економіка та управління підприємствами. 2019. Вип. 41. С. 105–109.
6. Матрунчик Д. Теоретико-методологічне забезпечення дослідження трансформації поствоєнної економіки: інституційно-територіальний контекст. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2066> (дата звернення: 15.11.2024).
7. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Державного комітету України з питань

- технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Поченчук Г. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2014. Том 16. № 1. С. 123–129.
 9. Шайгородський Ю. Поняття «трансформація» як інструмент аналізу соціальних змін. Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ». 2010. № 4. С. 52.
 10. Anthony S. What Do You Really Mean by Business “Transformation”? URL: <https://hbr.org/2016/02/what-do-you-really-mean-by-business-transformation> (дата звернення: 15.11.2024).
 11. Corteva Agriscience. Чому трансформація і зміни зазнають успіху або поразки. URL: <https://www.corteva.com.ua/news-and-events/Why-transformation-and-change-succeed-or-fail.html> (дата звернення: 15.11.2024).
 12. Deloitte. Thinking big with business transformation. Six keys to unlocking breakthrough value. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/process-and-operations/us-sdt-think-big-business-transformation.pdf> (дата звернення: 15.11.2024).
 13. Kopishynska K., Hrabyna A. The Essence and Features of Enterprise Transformation for Ensuring Sustainable Development. «Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»». 2024. № 29. С. 94–100.
 14. ProductPlan. Business Transformation. URL: <https://www.productplan.com/glossary/business-transformation/> (дата звернення: 15.11.2024).
 15. Theseira D. What is Business Transformation? An Essential Guide to Unlocking its Power For Growth. URL: <https://www.ardoq.com/knowledge-hub/business-transformation> (дата звернення: 15.11.2024).

REFERENCES

1. Baranovskyi, O. (2017). Zmist transformatsiinykh protsesiv v ekonomichnykh systemakh [Content of transformational processes in economic systems]. Visnyk Universytetu bankivskoi spravy. Teoretychni zasady ta makroekonomichni aspekty rozvytku finansovykh system, 1 (28), 3–14.
2. Hromyko, O. (2016). Zmist poniattia “transformatsiia” yak bazovoi naukovoï katehorii [The content of the concept of “transformation” as a basic scientific category]. Efektyvnist derzhavnogo upravlinnia, 1/2 (46/47), 125–131.

3. Ivchenko, Ye. (2015). Transformatsiia yak poniattia ta pidkhody do yoho rozuminnia v ekonomichnomu konteksti [Transformation as a concept and approaches to its understanding in the economic context]. *Efektivna ekonomika*, 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5827> (15.11.2024).
4. Markovych, I. (2014). Rozkryttia sutnosti poniattia transformatsii ekonomichnoho prostoru v systemi katehorii rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Revealing the essence of the concept of transformation of the economic space in the system of categories of development of the national economy]. *Ekonomika rozvytku*, 2 (70), 77–81.
5. Markovych, I., Strutynska, I. (2019). Peredumovy ta osoblyvosti zminy vymoh do kharakteru vedennia biznesu v epokhu tsyfrovizatsii hlobalnoi ekonomiky [Background and Features Changes Required to Nature Business Digitalization in the Era of Global Economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii. Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, 41, 105–109.
6. Matrunchyk, D. (2022). Teoretyko-metodolohichne zabezpechennia doslidzhennia transformatsii postvoiennoi ekonomiky: instytutsiino-terytorialnyi kontekst [Theoretical and methodological support for the study of the transformation of the post-war economy: institutional and territorial context]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 46. URL: <https://economyand.society.in.ua/index.php/journal/article/view/2066/1994> (15.11.2024).
7. National Classifier of Ukraine. Classification of types of economic activity DK 009:2010: Order of the State Committee of Ukraine on Technical Regulation and Consumer Policy dated 11/10/2010 No 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (15.11.2024).
8. Pochenchuk, H. (2014). Zakonomirnosti transformatsiinykh protsesiv natsionalnoi ekonomiky [Patterns of transformational processes of the national economy]. *Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu “Ekonomichna dumka”*, 16, 1, 123–129.
9. Shaihorodskyyi, Yu. (2010). Poniattia “transformatsiia” yak instrument analizu sotsialnykh zmin [The concept of “transformation” as a tool for analyzing social changes]. *Ukrainskyi naukovyi zhurnal “OSVITA REHIONU”*, 4, 52.
10. Anthony, S. (2016). What Do You Really Mean by Business “Transformation”? URL: <https://hbr.org/2016/02/what-do-you-really-mean-by-business-transformation> (15.11.2024).

11. Corteva Agriscience. Chomu transformatsiia i zminy zaznaiut uspiyku abo porazky [Why transformation and change know success or failure]. URL: <https://www.corteva.com.ua/news-and-events/Why-transformation-and-change-succeed-or-fail.html> (15.11.2024).
12. Deloitte. Thinking big with business transformation. Six keys to unlocking breakthrough value. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/process-and-operations/us-sdt-think-big-business-transformation.pdf> (15.11.2024).
13. Kopishynska, K., Hrabyna, A. (2024). The Essence and Features of Enterprise Transformation for Ensuring Sustainable Development. «Ekonomichnyi visnyk NTUU “Kyivskiy politekhnichnyi instytut”», 29, 94–100.
14. ProductPlan. Business Transformation. URL: <https://www.productplan.com/glossary/business-transformation/> (15.11.2024).
15. Theseira, D. (2024). What is Business Transformation? An Essential Guide to Unlocking its Power For Growth. URL: <https://www.ardoq.com/knowledge-hub/business-transformation> (15.11.2024).